NIEUWE UITGAVEN.

Introduzione allo studio dell' economia politica, door LUIGI COSSA, prof. te Pavia. Milaan, 1892.

Onder bovenstaanden titel is dezer dagen de derde uitgaaf verschenen van den ook ten onzent welbekenden Guida van prof. Cossa, nu reeds ongeveer vijf en dertig jaren hoogleeraar in de staathuishoudkunde te Pavia. Het is echter veel meer dan een herdruk, de omvang van het boek is meer dan verdubbeld, en het grootste gedeelte is op nieuw bewerkt. Evenals vroeger is het verdeeld in een theoretisch en een historisch gedeelte. Het eerste behandelt de taak der staathuishoudkunde, het verband dat tusschen haar en de andere wetenschappen bestaat, en de bij hare beoefening te volgen methode. In het tweede, historische deel is de orde van behandeling minder zuiver chronologisch; niet elke eeuw wordt afzonderlijk besproken, maar de schrijver groepeerd zijne stof naar het karakter der behandelde werken. Alleen voor de negentiende eeuw heeft hij de indeeling naar de nationaliteit der schrijvers behouden, met uitzondering van die van socialistische richting, die hij in een laatste hoofdstuk bijeenvoegt.

De wijze van behandeling is dezelfde gebleven. Evenals in de andere werkjes van den schrijver over de beginselen van de staathuishoudkunde en van de wetenschap der financiën legt hij zich vooral op korthed, puntigheid en volledigheid toe. Tot kenschetsing van een schrijver besteedt hij meestal enkele regels, dikwijls slechts enkele woorden. Natuurlijk wordt zijn oordeel door zijn eigen wetenschappelijk standpunt bepaald. Dit is in ieder historisch werk, dat zich niet tot de eenvoudige mededeeling van de geopperde denkbeelden bepalen wil, onvermijdelijk. Wie vrijwel op datzelfde standpunt staat, zal zijne waardeering der verschillende schrijvers met instemming begroeten, ja dikwijls zal door den puntigen vorm, waarin de kritiek is gekleed, de lezing een waar genot opleveren. Wie op een ander standpunt staat, wordt echter niet alleen niet overtuigd, maar licht onaan-

genaam aangedaan door de kort en bondige manier, waarop hier over schrijvers, die hij hoog stelt, de staf wordt gebroken.

Ik voor mij wil gaarne bekennen te behooren tot de hier in de eerste plaats genoemden. Omtrent alle hoofdzaken: de in de economie te volgen methode, het onvoldoende van enkel historisch onderzoek, de fundamenteele juistheid der bevolkingsleer en der wet van verminderende bodemopbrengst, de groote verdienste van de zoogenaamde Oostenrijksche school, de zwakheid zoowel van de Fransche optimisten als van de Duitsche te uitsluitend inductieve richting, vinden wij bij prof. Cossa dezelfde denkbeelden verkondigd, als hier te lande sedert jaren worden voorgestaan door die economen, die de heeren Mees en Pierson als hunne voorgangers beschouwen. Geen wonder alzoo, dat ik de meeste oordeelvellingen van den schrijver juist acht en hem gaarne als gids durf aanbevelen. Ik moet er echter bijvoegen, dat voor hen, die niet vooraf door eigen studie van de juistheid van Cossa's standpunt overtuigd zijn geworden, de lectuur van zijn werk allicht minder vruchtbaar zal blijken. Over tallooze schrijvers toch vernemen zij een oordeel, dat zij zelf moeite zouden hebben te rechtvaardigen.

Om een voorbeeld te nemen. De *Éléments d'économie politique* van E. de Laveleye zijn indertijd door den heer Veegens bij het Nederlandsche publiek ingeleid om een tegenwicht te verschaffen tegen de benoemingen van hoogleraren in de staathuishoudkunde in de laatste jaren, waarbij de keus op geen der voorstanders van de ethische richting was gevallen. Een elementair handboekje in den geest dier ethische richting achtte hij zeer noodig, omdat anders de jongeling uit het schoollocaal den indruk zou mededragen, dat de geheele samenleving door het egoïsme wordt beheerscht.¹⁾ Nu vernemen wij omtrent genoemd werkje bij Cossa niets anders dan dit: dat de Laveleye in zijn *Éléments d'économie politique* van zijne geringe geschiktheid heeft blijk gegeven, de beginselen van de zuivere wetenschap te behandelen, waarvan hij noch het voorwerp, noch de taak, noch de methode nauwkeurig kende.²⁾ Ik zou nu tweeërlei willen vragen: welke mate van overtuigingskracht zullen dergelijke beweringen voor lezers als de heer Veegens wel bezitten? En verder: hoe moet de jongeling zich redden, wien door den een deze Elementen worden in handen gegeven, terwijl hij van

¹⁾ Voorrede tot de vertaling, bl. XIX.

²⁾ Bl. 412.

den ander, eveneens in een elementair werk, er zulk een vernietigend oordeel over verneemt?

Ik meen recht te hebben, deze kritiek op het boek van Cossa uit te spreken, omdat hij er in de inleiding zelf den nadruk op legt, dat ook in deze nieuwste uitgaaf, „het karakter van een elementair boek (de cursiveering is van den schrijver) behouden is”.

Uit dit oogpunt, als elementaire handleiding beoordeeld, mag, d. m., tegen het boek van Cossa nog eene andere bedenking worden geopperd, nl. of het niet al te volledig is. Wel vermeldt de schrijver zelf het als een fout van de vorige uitgaaf, dat te dikwijls auteurs van den tweeden rang werden vermeld, maar, waar hij blijkbaar er naar gestreefd heeft, deze fout te vermijden, vinden wij toch aan het slot een naamlijst van dertig bladzijden, die zeker over de tweeduizend auteurs vermeldt! Wel mag men eene wetenschap gelukkig prijzen, waaraan zoovele mannen van beteekenis hunne krachten hebben gewijd, maar er kan toch twijfel rijzen aan de doelmatigheid, om aan eerstbeginnenden in het vak een zoo overladen tafel voor te zetten. Wel verneemt de student van zeer velen niets dan de namen, (bv. op bl. 529—530 een zestiental regels achtereen die van Italiaansche economisten van dezen tijd); of alleen de vermelding dat hun werk oppervlakkig was („poco profondo” komt zeer dikwijls voor). Bij anderen wordt ten minste het onderwerp hunner studiën, of de titel hunner geschriften vermeld. Maar daartoe moet zich dan ook, wegens de beknoptheid van het bestek, wat wij van de meesten vernemen bepalen.

Intusschen, deze bedenkingen, die ik niet wilde terughouden, doen, m. i., aan de groote verdienste van het werk niet te kort. Het doel van den schrijver schijnt geweest te zijn, ten minste voor den nieuweren tijd, zooveel mogelijk alles te vermelden, wat de aandacht der vakmannen naar zijn inzien verdiende, en wegens de beperkte ruimte heeft hij zich dikwijls tot de bloote vermelding moeten bepalen. Dit behoeft, d. m., bij verstandig gebruik aan de geschiktheid van het boek voor eerstbeginnenden geen afbreuk te doen. De student kan eenvoudig datgene overslaan waar hij niets aan heeft, en voorloopig de oordeelvellingen van Cossa op diens gezag aannemen, om na verdere studie bij herhaalde lezing zich over de waardeering der verschillende schrijvers een zelfstandig oordeel te vormen.

Ongetwijfeld is de Inleiding van Cossa op het oogenblik het beste overzicht der geheele literatuur over de staathuishoudkunde.

Door jarenlange studie van de bronnen zelve heeft hij zich tot het schrijven er van voorbereid; ook wat door de kleinere volken werd geleverd heeft hij niet voorbijgezien, en het wetenschappelijk standpunt, waarop hij zich bij de beoordeeling der behandelde auteurs plaatst, is, dunkt mij, verre boven dat van Eisenhart en Ingram te verkiezen. Welke moeite hij zich getroost heeft, om zich van de Nederlandsche literatuur op de hoogte te stellen, bleek nog onlangs uit het opstel over de staathuishoudkunde in Nederland in het *Giornale degli economisti* van October 1891. En ook in de Inleiding bepaalt hij zich niet tot de waardeering der werken van Mees en Pierson, te vinden in de aan ons land gewijde paragraaf, maar door het geheele boek heen vinden wij verwijzingen naar de Nederlandsche schrijvers, die een onderwerp z. i. verdienstelijk hebben behandeld. Zoo vinden wij vermeld geschriften van Baert, van Houten, Heijmans, Cohen Stuart, om er maar enkelen te noemen. Wanneer in het buitenland meer dan vroeger wordt acht geslagen op hetgeen hier te lande op economisch gebied verschijnt, dan is dit zeker mede een gevolg van de belangstelling, die Cossa sedert jaren in zijn Hollandsche vakgenooten heeft betoond.

Laat ik ten slotte nog mogen wijzen op eene beminnelijke eigenschap, die mij bij de lezing der Inleiding herhaaldelijk heeft getroffen. Telkens wanneer Cossa een meening uitspreekt, die door oorspronkelijkheid, of al is het maar door de wijze van uitdrukking, den lezer een hoogen dunk van den schrijver zou kunnen doen opvatten, wanneer zij als hem oorspronkelijk eigen mocht worden aangemerkt, vinden wij onmiddellijk de eer gegeven wien zij toekomt, en de naam vermeld van hem, bij wien schrijver zich herinnerde, de opmerking te hebben aangetroffen. Dit zóó trouw vol te houden in een werk waarin het blijkbaar zijn voortdurend streven was, zoo kort mogelijk te zijn, geeft blijk van eene zeldzame mate van wetenschappelijke eerlijkheid.

Er is geen twijfel aan, of Cossa's werk zal binnen niet langen tijd in een der hoofdtalen zijn overgebracht, en aldus binnen het bereik komen van alle Nederlandsche lezers, die ontwikkeld genoeg zijn, om het met vrucht te raadplegen. De schrijver kan zich overtuigd houden, dat zijn Guida in de nieuwe bewerking velen van nut zijn zal.

Leiden, September 1892.

H. B. GREVEN.